

ESITELMÄ

NIIN SANOTTU ALKUPERÄINEN KASAUTUMINEN: AUTIOMAISTA EKSTRAKTIVISMIIN

OLIVIA MAURY

Teksti perustuu Valter Sandellin kanssa pidettyyn englanninkieliseen palkintoesitelmään Tutkijaliiton kesäkoulussa 30.8.2019. Tutkijaliitto-palkinto myönnettiin joulukuussa 2018 Kontur-lehdelle sen pitkäaikaisesta pyrkimyksestä luoda kollektiivinen tila kirjoittamiselle, joka tutkii mahdollisuuksia elää toisin.

Kiinnostus Karl Marxin *alkuperäisen kasautumisen* käsitettä kohtaan on lisääntynyt laajalti parin viime vuosikymmenen aikana, ja jotkut ovat pitäneet tätä osoituksena 2000-luvun kapitalismin poliittisista haasteista (Battacharyya 2018). Aihetta on tarkasteltu ja teoretisoitu monesta eri suunnasta. Tässä tekstissä tarkastellaan joitakin alkuperäisen kasautumisen käsitteen ja sen ympärillä käydyn keskustelun tärkeitä ulottuvuuksia, etenkin feministisen, intersektionaalisen ja postkoloniaalisen ajattelun näkökulmasta. Alkuperäisestä kasautumisesta käydyn keskustelun tarkastelu auttaa hahmottamaan monipuolisemmin kapitalismin historiallista ja nykyistä kehitystä sekä niiden tutkimuksessa tarvittavaa käsitteistöä ja teorianmuodostusta. Keskustelun pohjalta problematisoin analyysissä esiintyvää yritystä ylläpitää jakoa kapitalismin sisä- ja ulkopuoleen. Esitän lopuksi, että yksioikoinen jako kapitalismin sisä- ja ulkopuoleen on tarpeeton ja painotan sen sijaan arvonalisäysprosessin

perinpohjaista suhdetta heterogeenisuuteen ja suhteelliseen autonomiaan.

Karl Marx tutkii alkuperäistä kasautumista käsittelevissä teksteissään sitä, miten pääomasta tulee mahdolliseksi yhteiskunnallisena suhteena, ja pohtii, miten kapitalisti tuotantovälineiden omistajana kohtaa työvoimaansa myyvän vapaan työläisen työmarkkinoilla (Viren ja Vähämäki 2011). ”Niin sanottu alkuperäinen kasautuminen ei siis ole muuta kuin tuottajan ja tuotantovälineiden historiallista eroamisprosessia”, Marx (1974: 641) kirjoittaa. Marx myös korostaa alkuperäisen kasautumisen historiallisen kehityksen väkivaltaisuutta:

”Niin maaltaan ja mannultaan väkivaltaisesti häädyttyä, vainottua ja irtolaisiksi tehtyä maalaisväestöä piiskattiin, merkittiin polttoraudalla ja kidutettiin törkeihin ja hirmuisiin lakeihin nojautuen palkkatyöjärjestelmälle välttämättömän kurin alaiseksi” (Marx 1974: 660).

Lisäksi Marx väittää, että siirtomaavalta toimii kapitalistisen järjestelmän jalustana ja tapana ”luoda edellytykset kapitalistisen tuotantotavan ’ikuisten luonnonlakien’ vapaalle vaikutukselle, viedä loppuun työmiesten ja työehtojen erotusprosessi, muuttaa toisessa kohtiossa yhteiskunnan tuotantovälineet ja elinhyödykkeet pääomaksi ja toisessa väestö palkkatyöläisiksi, vapaiksi ’työtekeviksi köyhiksi’, tuoksi uudenaikaisen historian taide- luomukseksi” (engl. *artificial product*) (Marx 1974: 679).

Alkuperäistä kasautumista ei kuitenkaan tulisi käsitellä ainoastaan historiallisena tapahtumana, joka sijoittuu kapitalismin syntyvaiheeseen. Tuotantovälineiden ja työläisen erottaminen on prosessi, jonka täytyy jatkaa läpi kapitalistisen järjestelmän kehityksen, eli siis siinä tapauksessa, että pääomaa haluaa jatkaa kasvuaan. On jäänyt epäselväksi, mikäli Marx itse näki alkuperäisen kasautumisen jatkuvana prosessina, mutta ainakin Christian Fuchsin (2018) mukaan Marx viittasi tällaiseen käsitykseen kirjoittaessaan, että alkuperäisen kasautumisen täytyy ”ylläpitää ja uusintaa itseään” (Fuchs 2018: 460 [Marx 1865: 129]).

Kuten David Harvey (2010: 306) painottaa, Marxin kuvailemat alkuperäisen kasautumisen prosessit – riistetyt maaseudun väestöt, siirtomaavalta ja sen uudemmat muodot sekä imperialistinen riistopolitiikka, valtiiovallan käyttö varallisuuden uudelleenjaossa kapitalistiluokalle, yhteisvaurauksien aitaaminen, valtiomaiden yksityistäminen ja kansainvälinen finanssi- ja luottojärjestelmä – ovat yhä tämän päivän kapitalistisen järjestelmän osia. Eetu Viren ja Jussi Vähämäki (2011: 32) huomauttavat Marxin valtionvelkaa ja orjakauppaa käsittelevien lukujen pohjalta, ettei pääoma edellytä ainoastaan vapaata palkkatyötä vaan pääomalle alistettua työtä, oli se vapaata tai ei. Kapitalistisen tuotannon rahatalouden päämääränä on pääoman kasvu, ja siksi kapitalismissa tuottavaa työtä on sellainen työ, joka osallistuu pääoman arvonlisäykseen (Viren & Vähämäki 2011).

Merkittävä osa ajattelijoista, jotka väittävät alkuperäisen kasautumisen olevan jatkuva prosessi, omaksuvat Rosa Luxemburgin position: heidän mukaansa Marxin suurin laiminlyönti teoriassa pääoman kasautumisesta oli vaikeudessa käsitellä pääomaan jatkuvaa tarvetta ulkopuolelle tai ei-kapitalistiselle ympäristölle. Luxemburg kehittää tätä ajatusta kirjassaan *The Accumulation of Capital: A Contribution to an Economic Explanation of Imperialism* vuodelta 1913. Luxemburgin imperialismianalyysi osoittaa, että kapitalistinen järjestelmä on laajentuva ja perinpohjaisesti väkivaltainen järjestelmä, myös rauhanaikaan. Luxemburgin mielestä imperialismi ja militarismi olivat keskeisiä kapitalismin kehitykselle ja hän totesi: ”Ei-kapitalistiset muodostelmat tarjoavat kapitalismille hedelmällisen maaperän” (2003: 397)

Kapitalistinen järjestelmä tarvitsee raaka-aineita, työvoimaa ja uusia markkinoita, joita niin sanotut ei-kapitalistiset alueet tarjoavat. Luxemburgin mukaan tästä jatkuvasta laajentumisesta tulee lopulta mahdotonta, mikä johtaa järjestelmän romahdukseen. Siksi Luxemburg painottaa (2003: 433) Marxia mukaillen, että pääoma ei tule maailmaan ainoastaan ”tihkuen verta ja likaa kaikista huokosistaan, kiireestä kantapäähän” (Marx 1974: 680), vaan se myös ottaa maailman haltuunsa askel askeleelta, näin samaan aikaan valmistautuen omaan kuolemaansa yhä väkivaltaisempien mullistuksien keskellä. Tämän lisäksi Luxemburg (2003: 351) kuvaili kapitalistisen järjestelmän kehitystä eri puolilla maailmaa ja pohdi sen väkivaltaista etenemistä: ”Jokaista uutta siirtomaavallan laajentumista seuraa pääoman hetytymätön kamppailu alkuperäisten asukkaiden sosiaalisia ja taloudellisia keskinäissuhteita vastaan, ja heidän tuotantovälineidensä ja työvoimansa väkivaltainen ryöstäminen.”

”HE KUTSUVAT SITÄ RAKKAUDEKSI,
ME KUTSUMME SITÄ PALKATTOMAKSI
TYÖKSI”

Alkuperäistä kasautumista on myös pohdittu marxilaisesta feministisestä näkökulmasta. Silvia Federicin mukaan (2018: 471) Marx sivuuttaa analyysissään kaikista laajimman tuottavan toiminnan muodon, joka on samalla yksi merkittävimmistä syistä työväenluokan jakautumiseen: uusintavan työn. Federicin ajattelu juontaa juurensa 1970-luvun feministisiin liikkeisiin. Tekstissään *Wages Against Housework* (1975) hän painotti kotityön perustavanlaatuisuutta arvonnäkökulmassa: ”he kutsuvat sitä rakkaudeksi, me kutsumme sitä palkattomaksi työksi”. Kirjassaan *Caliban and the Witch* (2014), joka on jatkoa Federicin ja Leopoldina Fortunatin yhteiselle kirjalle *Il Grande Calibano* vuodelta 1984, Federici kehittää alkuperäisen kasautumisen teoriaa sukupuolen näkökulmasta analysoidessaan niihin naisiin kohdistuvia noitavainoja ja kriminalisointia, jotka yrittivät hallita omaa lisääntymiskykyään. Hän osoittaa, että noitavainoilla oli 1500- ja 1600-lukujen välillä neljä päätarkoitusta: se jakoi yhteisöä niin, että talonpoikaisvastarinta maan aitaamista vastaan heikentyisi; se määritteli uuden kapitalistiselle yhteiskuntajärjestykselle käytännöllisen sukupuolittuneen työnjaon epämällä naisilta kyvyn hallita omia kehoja, seksuaalisuutta ja lisääntymiskykyä; se tuhosi naisten omaa tietoa terveydestä ja lääkinnästä vakiinnuttamalla modernin lääketieteen ainoana tieteenä; ja se tuki kolonialismia ja rasismia Pohjois- ja Etelä-Amerikassa demonisoimalla Afrikasta tuotuja kapinoita tukevia käytäntöjä.

Myös feministit Maria Mies, Veronika Bennholdt-Thomsen ja Claudia Von Werlhof (1988: 6) käsittelevät alkuperäistä kasautumista. Heidän mukaansa kotityö näyttäytyy *kapitalismin sisäisenä siirtomaana*. Nämä sisäiset

siirtomaat muuntavat kapitalistisen tuotannon luonnetta siten, että ”kotirouvaistunut työ rajattomana riiston lähteenä” (Mies 1986: 16) syntyy kapitalistisessa järjestelmässä, joka on luonteeltaan riippuvainen palkattomasta työstä. Tämä näkemys saa vastakaikua Marxin ajattelussa, vaikka Marxilla luultavasti oli mielessään jotain muuta kuin uusintava työ, kun hän kirjoitti: ”kapitalistit etsivät jatkuvasti jotain luonnon ilmaiseksi lahjoittamaa” (Marx 1974: 542), esimerkiksi louhimalla luonnonvaroja tai käyttämällä taitojen ja yhteistyökäytäntöjen kaltaisia ihmisluonnon ilmaisia lahjoja (Harvey 2017: 95).

Joistakin luonnon ja työn muodoista, kuten palkattomasta työstä, tulee riistettäviä lähteitä, eli sisäisiä siirtomaita. Tämän ajatustavan mukaan kapitalismin ”ulkopuolia” on siis olemassa myös kapitalismin sisällä. Tuoreempi tutkimus palkattomasta koti- ja hoivatyöstä osoittaa, että valtion hälventynyt rooli yhteiskunnallisessa uusintamisessa palvelee palkattoman työn kasvua kodeissa ja yhteisöissä ja edistää pääoman kasautumista (Dowling ja Harvie 2014). Palkattoman työn leviäminen toimii siten tapana kasvattaa maksamattoman yhteiskunnallisen työn osuutta samalla, kun työvoiman saama kokonaistulon osuus pienee (Viren 2018: 298; myös Maury 2019).

”TE KUTSUTTE SITÄ KEHITYKSEKSI,
ME KUTSUMME SITÄ VÄKIVALLAKSI”

Kapitalismille ja pääoman arvonnäkökulmalle välttämättömät toiminnot eivät pohjautu ainoastaan palkattomaan kotityöhön, vaan ne käyttävät hyväkseen myös muita alueita ja toimeentulon saamisen muotoja. Taloustieteilijä Kalyan Sanyal (2007) väittää, että kapitalismi tuottaa ulkopuolen, joka karkottaa väestöjä taloudellisen inklusion piiristä. Hän puhuu ”esikapitalistisesta toimeentulosektorista” (*pre-capitalist subsistence sector*) jota muodostetaan

kapitalistisen sektorin ”toisena”, eli sinä mitä kapitalismi ei ole. Toimeentulosektorilla ei tällä tavoin ole omaa rationaalisuutta, vaan se on alistettu kapitalistisen liikevoiton tuottamiseen, minkä seurauksena väestö näyttäytyy tarpeettomana ja ylimääräisenä (Sanyal 2007: 142). Garghi Battacharyyan (2018) sanoin Sanyalin analyysi kuvailee ei-kapitalistisen tilan, autiomaan, joka syntyy kapitalistisen kehityksen seurauksena. Niin sanottu alikehitys on siten lähinnä kapitalistisen kehityksen ja alkuperäisen kasautumisen lopputulosta. Tämän prosessin seurauksena pääoma ei katso joitakin väestöjä muodostavan aktuaalista tai potentiaalista työvoiman lähdeä, vaikka nämä väestöt eri tavoin ovat vahvasti kietoutuneet kapitalistiseen rahatalouteen. Tuoreessa haastattelussa Federici mukailee Wages Against Housework -iskulausetta kommentoidessaan litiumin, koltaanin, ja muiden älylaitteiden vaatimien mineraalien louhintateollisuutta: te kutsutte sitä kehitykseksi, me kutsumme sitä väkivallaksi (Rudan 2020).

Antropologi Anna Tsing pohtii sitä, mitä hän kutsuu termillä ”talteenottokasautuminen” (*salvage accumulation*), ja tutkii tätä kautta, miten tuoksuvalmuskojen poimimisen melko autonominen organisointi tulee osaksi pääoman arvontuottamisen piiriä. Tsingin (2015: 63-64) mukaan, talteenottokasautuminen on menetelmä, jonka kautta yritykset lisäävät pääomaansa kontrolloimatta olosuhteita, joissa tavarat tuotetaan. Tämä on välttämätöntä kapitalismin toimivuuden kannalta. Tsingin mukaan talteenotto tapahtuu sekä kapitalismin sisä- ja ulkopuolella: yhdessä nämä muodostavat perikapitalistisia toimintoja, jotka tuottavat tavaroita ja palveluja, joita voidaan ottaa talteen kapitalistista kasautumista varten. Toimitusketjujen kautta, arvo ”käännetään” ei-kapitalistisesta sfääristä ja sisällytetään kapitalistiseen arvojärjestelmään. Analyysin myötä Tsing kritisoi yrityksiä kuvailla kapitalismia homogeenisena, ikään kuin kaikki olisi samalla tavalla kapitalismille alistettua.

Analyysissaan Tsing kuitenkin pitää kiinni erottelusta kapitalistisen ja ei-kapitalistisen piirin välillä ja kirjoittaa: ”Mielestäni ’ei-kapitalistisia’ muotoja voidaan löytää kaikkialta kapitalististen maailmojen keskuudesta – eikä vain arkaaisilta syrjäseuduilta” (Tsing 2015: 66). Hän toteaa, että tarvitsemme ”etnografisen silmän” näkemään taloudellisen monimuotoisuuden, jonka kautta kasautumisesta tulee mahdollista.

HETEROGEENINEN KASAUTUMINEN

Tähän mennessä olemme osoittaneet kuinka kapitalistiset ja ei-kapitalistiset sfäärit kietoutuvat yhteen. Tarvitsemme nyt entistä enemmän ”etnografista silmäämme” tutkiaksemme yhtä aikamme heterogeenisimmista pääoman kasaamista. Kohdistamme katseemme nyt työn erilaisiin muotoihin, kuten vapaaseen ja ei-vapaaseen työhön, ja tarkastelemme kuinka arvoa ”imetään” ja louhitaan nykykapitalismissa.

Marxilaisessa analyysissa palkattoman ja riippuvaisen työn (eli ei-vapaa työ vastaakohtana työläiselle, joka on vapaa myymään työvoimaansa) roolia, on usein alikorostettu. Muiden muuassa feministiset ja postkolonialiset ajattelijat ovat kuitenkin tuoneet näitä työn muotoja analyysin keskiöön. Esimerkiksi Nancy Fraser (2016) tutkii ei-vapaan ja riippuvaisen työn pakkolunastusta, joka kietoutuu vahvasti yhteen rodullistaviin prosesseihin. Fraser esittää, että rodullistettujen ”toisten” pakkolunastaminen on piilotettu edellytys sille, että pääoma voi riistää vapaita työläisiä (Fraser 2016: 166).

Pakkolunastaminen toimii takavarikoidella kykyjä ja luonnonvaroja ja sisällyttämällä niitä arvonlisäyksen prosessiin. Fraserin (2016) mukaan, on olemassa yhteiskunnallinen jako vapaiden työläisten, joita riistetään työprosessissa, ja riippuvaisten subjektien välillä, joilta pääoma ”imee” arvoa toisin keinoin. Rodullis-

tettu arvonnalisääminen on kuitenkin tänä päivänä yhä tavallisempaa finanssikapitalismissa varsinkin amerikkalaisessa kontekstissa, josta Fraser kirjoittaa. Velalla on kasvava rooli näissä prosesseissa, minkä seurauksena aiemmin kansalais-työläisen (*citizen-worker*) statuksen suojaamat ihmiset joutuvat myös pakkolunastamisen kohteiksi. Kun matalapalkkaiset prekaarit työläiset astuvat liittoon kuuluvien teollisten työläisten tilalle, palkat laskevat eivätkä enää kata uusintamisen kuluja. Tämän seurauksena moniin rodullistaviin prosesseihin kytkeytynyt kuluttajavelka kasvaa. Tällä tavoin jako subjekteihin, joita voidaan riistää, ja subjekteihin, joita voidaan pakkolunastaa, näyttäytyy lähinnä jatkumona (Fraser 2016: 176).

Myös Gargi Bhattacharyalla (2018: 5) on mielessä eräänlainen jako niiden subjektien välillä, joita voidaan riistää ja joita voidaan pakkolunastaa. Lainaten Cedric Robinsonin käsitettä *racial capitalism*, Bhattacharya toteaa tämän olevan prosessi, jossa kapitalistiset muodostumat tuottavat reunaväestöjä, jotka toimivat työväenluokan ”toisena” ja rajoituksena. Bhattacharya huomauttaa, että tämän ”rodullistavan kapitalismin” muodostumisesta, oli se sitten tahaton tai suunniteltu, tulee peruste tietyn väestönsosan rodullistamiselle, samalla kun ulosheittämisestä tai laidalle työntämisestä syntyy mahdollisuus rodullistaville diskursseille ja käytännöille. Tämä kehitys on suoraa jatkumoa kapitalismin kautta tapahtuvan eurooppalaisen sivilisaation tendenssille, joka Cedric Robinsonin (2000: 26 [1983]) mukaan ei ollut homogenisointi vaan ja erojen korostaminen ”rodullistettuina”. Toisaalta Jackie Wang (2018) huomauttaa, että vaikka yhä laajempi ryhmä prekaareissa elämäntilanteissa ja työssä joutuu tänä päivänä pakkolunastamisen kohteeksi se ei ole merkinnyt rodullistetuille subjekteille suotuisampaa asemaa. Tilanne on pikemminkin johtanut pakkolunastamisen yleistymiseen kriisien riivaamassa kapitalistisessa järjestelmässä, jossa pääoman kasautumisen menetelmät, jotka olivat aiemmin yksin-

omaisesti rajattu rodullistetuille subjekteille, vuotavat yli ja niitä käytetään nyt myös etuoikeutetun statuksen omaavia kohtaan (Wang 2018: 125).

HETEROGEEENISUUS

MARXILAISIN SILMIN

Dipesh Chakrabarty (2008) tutkii heterogeenisuutta kapitalismissa jakamalla pääoman historian kahteen osaan Marxin ajattelussa (historia 1 ja historia 2). Historia 1 käsittelee kertomusta siirtymästä kapitalistiseen järjestelmään, jonka kautta vapaa työvoima syntyy. Chakrabarty (2008: 63) huomauttaa, että vapaa työvoima näyttäytyy sekä kapitalistisen tuotannon edellytyksenä että sen seurauksena. Sen lisäksi hän väittää Marxin hyväksyvän, että pääoman kohtaamien menneisyyksien kokonaisuus on laajempi kuin niiden tekijöiden yhteissumma, joita Marx erittelee pääoman loogisissa edellytyksissä, eli siirtymässä alkuperäisen kasautumisen kautta vapaan työn muotoon. Historia 2 koostuu olemassa olevista yhteiskunnallisista suhteista, jotka eivät välttämättä johda pääoman tuottamiseen, mutta jotka kuitenkin liittyvät pääoman elämänprosessiin. Erilaiset historia 2:n muodot eivät ole erillisiä pääomasta: ne kuuluvat olennaisesti pääomaan samalla kun ne toistuvasti häiritsevät ja katkaisevat pääoman oman logiikan kulkua (Chakrabarty 2008: 64).

Historia 1:n kapitalistisen logiikan mukaan ne moninkertaiset mahdollisuudet, jotka kuuluvat historiaan 2:een, tulee alistaa pääoman valtaan tai tuhota. Mikään ei kuitenkaan takaa kokonaisvaltaista alistusta. Yhdessä, historia 1 ja 2 hävittävät tavanomaisen erottelun kapitalistisen järjestelmän ulko- ja sisäpuolen välillä, joka liittyy keskusteluun siitä voiko koko maailman sanoa olevan pääoman vallassa. Ero ei tässä kuvauksessa ole pääomalle ulkopuolista, mutta ei myöskään kokonaan

sisällytetty siihen, vaan se elää intiimissä suhteissa pääomaan. Näin, historia 2:t eivät muodosta dialektista ”toista” historia 1:n logiikalle. Historia 2 on enemmänkin kategoria, jonka tarkoituksena on jatkuvasti keskeyttää historia 1:n kokonaisuuteen pyrkivää ominaisuutta. Chakrabartyn Marx-luenta mahdollistaa pääoman universaalien historian yhdistämisen siihen mitä Chakrabarty (2008: 66) kutsuu ”inhimillisen kuuluvuuden politiikaksi”.

Ajattelijoille kuten Chakrabarty (2008), Viren ja Vähämäki (2011), Mezzadra (2011) sekä Mezzadra ja Neilson (2019) kapitalistisen järjestelmän ulkopuoli on ongelmallinen, lähes mahdoton ajatus. Tällainen ajatustapa kuitenkin jatkaa elämäänsä keskusteluissa alkuperäisestä kasautumisesta, ja syystä. Jotta pääoma voisi kasvaa logiikkansa mukaisesti, sillä täytyy olla varaa, tilaa ja resursseja kasvaa, eli jonkinlainen ulkopuoli. Onko sitten muita ulospääsyjä kuin ylläpitää suoraviivaista ja siten ongelmallista jakoa sisä- ja ulkopuoleen?

Vaikka pääomalla on kokonaisuuteen pyrkiviä taipumuksia, maailman kokonaisvaltainen järjestäminen pääoman logiikan mukaisesti on mahdotonta, koska se jatkuvasti kohtaa elävää työtä ja elävän työn antagonistisista voimaa (Viren & Vähämäki 2011: 33). Samalla pääoman täytyy rakenteensa takia löytää tai luoda uusia alueita, niin kirjaimellisesti kuin metaforisesti, laajentuakseen ja kasvattaakseen itseään (Mezzadra ja Neilson 2019: 65). On siis eri asia tarkastella *kapitalismin* laajuutta kuin *pääoman* suhdetta erilaisiin toimijoihin, toimintoihin ja alueisiin. ”Pääoman moninaisilla ulkopuolilla” viitataan juuri niihin alueisiin ja toimintoihin, jotka ovat pääoman ylivalvalla ulkopuolisia. Ne voivat olla alueita jotka eivät vielä ole täysin alistettu pääomalle tai ”ulkopuolia”, joita jatkuvasti tuotetaan pääoman sisältä (Harvey 2003: 141). Toisaalta maailma koostuu verkostomaisesti toisiinsa liittyvistä toiminnoista, jotka ovat riippuvaisia tietyistä edellytyksistä, joita pääoma ei pysty itse tuottamaan, kuten työstä ja subjektien aktiivisuudesta. Tämä riippuvuus

korostaa pääoman ulkopuolen *ajallista* ja *laadullista* luonnetta (Viren ja Vähämäki 2011: 51). Se tuottaa synkopoidun ajallisuuden, jossa pääoman arvonlisäysprosessi keskeytyy hetkistä, jolloin pääoman operaatiot solmivat mutkikkaita, tuottavia ja tuhoisia suhteita eri elämänmuotojen ja aineksien kanssa (Mezzadra ja Neilson 2019: 70).

Tämä ajatustapa sopii hyvin yhteen Marxin vitalistisen näkemyksen kanssa, jossa elämä kaikkine biologisine ja tietoisine kykyineen ja omapäisine toimintoineen tuottaa ylitseparuvan varannon, jota pääoma aina välttämättä tarvitsee ja jota se ei koskaan pysty täysin kontrolloimaan tai kesyttämään (Chakrabarty 2008: 60). Pääoma tarvitsee siis autonomisia toimintoja ja tiloja, jotta se voisi jatkuvasti löytää uusia aitaamisen ja anastamisen kohteita.

LOPUKSI

Näiden osittain ristiriitaisten ja mutkikkaiden alkuperäistä kasautumista käsittelevien tekstien pohjalta pitäisi olla selvää, että yksioikoinen jako kapitalismin sisä- ja ulkopuoleen on aiheeton. Tällainen jako uusintaa helposti ajatusta toisaalta primitiivisistä ja takapajuisista yhteiskunnista ja toisaalta edistyksestä kapitalistisista yhteiskunnista. Toiseksi se ajoittain toistaa ongelmallista erottelua kapitalismille olennaisen vapaan palkkatyön sekä esikapitalistiseen logiikkaan kuuluvien työntekijöiden toimintojen, kuten erilaisten palkkattomien töiden ja riippuvaisten työmuotojen välillä. Ehdotan sen sijaan, että on tutkittava *erottelevaa sisällyttämistä* palkkatyöhön, uusien rahan ansaitsemisen muotojen sekä ylipäättään elämänmuotojen suhdetta pääoman ylivaltaan. Kuten työelämän muutosta koskevasta puheesta käy ilmi, työtä on, mutta ”palkkatyötä ei enää ole kaikille” (Sullström ja Valkama 10.02.2020).

Jos koko maailma on tavalla tai toisella sidoksissa kapitalismiin, on pääoman pyrki-

myksenä tällöin tuottaa ja ylläpitää toiminnan piirejä ja maa-alueita, joita se samalla pitää loitolla itsestään, vapaina lähteitä odottamassa uuttamistaan. *Ajallisesta* aspektista tulee tässä keskeinen, sillä eri työn ja toiminnan muodot voivat hetkellisesti ilmetä vapaina lähteinä ja ihmisluonnon ”ilmaiseksi lahjoittamina” (Marx 1974: 542), ennen kuin ne taas muuttavat muotoaan ja mahdollisesti sisällytetään muodollisen palkkatyön piiriin. Tästä syystä, erilaisia tapoja ansaita rahaa kuten itseyrityksyyden eri muotoja, nälkäpalkkoja maksavia epävirallisten yritysten tuotantomuotoja sekä kaikki ne palkattomat tai osittain palkatut työtehtävät kotitöistä ruokalähetteihin ja sosiaalisen median sisällöntuotantoon, on tarkasteltava siitä näkökulmasta, jolloin ne hetkittäin esiintyy vapaina louhimisen lähteinä.

Ekstraktivismi (*extractivism*) laajassa mielessä nimeää näitä riiston ja valorisaation muotoja ja toimintoja, jotka materialisoituvat kun pääoman toimenpiteet tai ”operaatiot” kohtaavat niille ulkoisia inhimillisen yhteistyön ja kanssakäymisen muotoja (Mezzadra ja Neilson 2019: 44) sekä tietysti luonnon resurssien louhintateollisuuden muotoja josta käsite alun perin kumpuaa. Monet ajattelijat ovat alleviivanneet ekstraktivismin ja kolonialismin välistä yhteyttä (esim. Mbembe 2013; Vora 2015). Couldry ja Mejias (2019) ehdottavatkin, että ”tietokolonialismi”, jossa ihmiselämästä voidaan anastaa tietoa ja aineistoa liikevoiton tekemiseksi, muodostaisi kapitalismin uuden aikakauden. Ekstraktivistisen logiikan myötä on kuitenkin syytä tarkastella tiedon anastamisen lisäksi myös pääoman ja työn välisen suhteen muodonmuutosta. On siis tarkasteltava, miten uudenlaisia subjektipositioita syntyy, kun pääoman ekstraktivistiset toiminnot risteävät epätasaisesti eri ihmisten elämässä, ja kuinka ne tuovat mukanaan muutoksia palkkasuhteisiin ja toisenlaisiin tapoihin ansaita rahaa (Mezzadra & Neilson 2019: 167). Tällöin kyse ei ainoastaan ole siitä, että ihmisiltä ja yhteisöistä viedään jotain jo olemassa olevaa tai että kehitetään teknisiä työkaluja uuttamaan arvoa

olemassa olevista yhteistyömuodoista (esim. Facebook, Uber ja Google). Ekstraktivistinen logiikka tuottaa uudenlaista riistoa ja muodostaa aktiivisesti riistettäviä toimintoja ja alueita ilman, että näitä toimimisen muotoja kontrolloitaisiin suoraan. Meidän on siten syytä tarkentaa etnografista katsettamme ja syventää ymmärrystämme alkuperäisen kasautumisen heterogeenisistä muodoista tukeaksemme niitä vastaan käytäviä kamppailuja.

KIRJALLISUUS

- Bhattacharya, Gargi (2018) *Rethinking Racial Capitalism: Questions of Reproduction and Survival*. London and New York: Rowman and Littlefield International.
- Chakrabarty, Dipesh (2008) *Provincializing Europe*. Princeton: Princeton University Press.
- Couldry, N. and Mejias, U. (2019) *The Costs of Connection: How Data Colonizes Human Life and Appropriates it for Capitalism*. Stanford: Stanford University Press
- Dowling E and Harvie D (2014) "Harnessing the Social: State, Crisis and (Big) Society." *Sociology* 48(5): 869–886.
- Federici, Silvia (1975) *Wages Against Housework*. Power of Women Collective and Falling Wall Press.
- Federici, Silvia (2004) *Caliban and the Witch*. Brooklyn, NY: Autonomedia.
- Federici, Silvia (2018) *Witches, Witch-Hunting, and Women*. Oakland, CA: PM Press
- Fraser Nancy (2016) "Expropriation and Exploitation in Racialized Capitalism: A Reply to Michael Dawson." *Critical Historical Studies* 3(1): 163-178
- Fuchs, Christian (2018) "Universal Alienation, Formal and Real Subsumption of Society under Capital, Ongoing Primitive Accumulation by Dispossession: Reflections on the Marx@200-Contributions by David Harvey and Michael Hardt/Toni Negri." *TripleC* 16(2): 454-467.
- Harvey, David (2003) *The New Imperialism*. Oxford: Oxford University Press.
- Harvey, David (2010) *A Companion to Marx's Capital*. London: Verso.
- Harvey D (2017) *Marx, Capital and the Madness of Economic Reason*. London: Profile Books.
- Luxemburg, Rosa (2003 [1913]) *The Accumulation of Capital: A Contribution to an Economic Explanation of Imperialism*. New York: Routledge.
- Marx, Karl (1974) *Pääoma 1*. Moskova: Kustannusliike Edistys.
- Maury, Olivia (2019) Between a Promise and a Salary: Student-Migrant-Workers' Experiences of Precarious Labour Markets. *Work, Employment and Society*.
- Mbembe, Achille (2013) *Critique de la raison nègre*. Paris: La Découverte.
- Mezzadra S and Neilson B (2019) *The Politics of Operations. Excavating Contemporary Capitalism*. Durham, London: Duke University Press.
- Mies, Maria (1986) *Patriarchy and Accumulation on a World Scale: Women in the International Division of Labour*. London: Zed-Books.
- Mies, Maria; Bennholdt-Thomsen, Veronika ja Von Werlhof, Claudia (1988) *Women: The Last Colony*. London: Zed-Books
- Robinson, Cedric (2000 [1983]) *Black Marxism: The Making of the Black Radical Tradition*. Chapel Hill, NC: University of North Carolina Press.
- Rudan, Paola (2020) "Silvia Federici, quello che Marx non ha visto." <https://www.conneccioniprecarie.org/2020/01/30/silvia-federici-quello-che-marx-non-ha-visto/> 04.02.2020
- Sanyal, Kalyan (2007) *Rethinking Capitalist Development: Primitive Accumulation, Governmentality, and Postcolonial Capitalism*. New Delhi: Routledge.
- Tsing, Anna Lowenhaupt (2015) *The Mushroom at the End of the World. On the Possibility of Life in Capitalist Ruins*. Princeton: Princeton University Press.
- Viren, Eetu (2018) *Raha ja työvoima*. Helsinki: Tutkijaliitto.
- Viren, Eetu ja Vähämäki, Jussi (2011) *Perinnöttömien perinne*. Helsinki: Tutkijaliitto.
- Vora, Kalindi (2015) *Life Support: Biocapital and the New History of Outsourced Labour*. Minneapolis: Minnesota University Press.
- Sullström, Heidi ja Valkama, Heikki. "Yhä useampi jou-tuu pakkoyrittäjäksi ja yhä useammalla työpaikal-la jylläävät tunteet – nämä ovat työelämän trendit 2020" 10.02.2020. <https://yle.fi/uutiset/3-11196165>